ОЦЕНЕ И ПРИКАЗИ

Dr. Радивоје Јосић: Борба против и за јеванђелског Исуса Христа. Београд 1936. Стр. 98., 8°.

Још од првих дана постојања хришћанства, његови непријатељи, у тежњи да сузбију његово напредовање и да покрену гоњење против Христових ученика, служили су се клеветом. коју ни сам Спаситељ није био избегао у данима Свога земаљског живота. Јудеји, старајући се да оправдају своју неправичну пресуду, осудивши Исуса Христа на смрт, клеветали су Га као да је Он рушилац закона и непријатељ Цезара. У времеблиско нама, у покољењима која су одрасла у поштовању Исуса Христа, борба против Спаситеља има куд и камо вештији и лукавији карактер. Тако, не поричући привлачност Христове светле појаве, почели су унаказивати Његов лик, и, шта више, порицати Његово историјско постојање. Ако би читалац узео ма коју књигу, сличну Ренановом „Животу Исуса", могао би лако помислити да је у њој нашао једну сјајну биографију Спаситеља. Само мали број људи, дубоких мисли, прочитавши ову књигу, схватају јасно, да је Ренан, служећи се Јеванђелијем потпуно произвољно, и рачунајући на незнање читалаца, приказао Спаситеља не као Богочовека, „који је дошао да спасе грешнике", већ као варалицу, као што сам ја у своме делу: „О књизи Ренана са нове тачке гледишта" у подробности доказао. Приказивањем Спаситеља као у неком кривом огледалу лакше је придобити читаоце за потпуно одрицање Његова божанства као и за борбу против Његовог моралног учења.

Ето, ово указивање Христова лика од стране Јудеја и безбожника с једне стране и опроргавање њихових лажи с друге — послужили су као тема за одличан рад госп. Dr. Радивоја Јосића: „Борба против и за јеванђелског Исуса Христа". Треба срдачно захвалити аутору за смелост, са којом је он у свеоружју науке устао против непријатеља Христових, који гоне Његове следбенике у данашњој Русији и који се боре с њима, помоћу клевете, чак и у Југославији. Са неумољивом логиком и необоривом аргументоцијом изобличава аутор делимично незнање и несавесност с којом неки његови сународници нападају Спаситеља и који су све до данас остали без икаквог одговора.

Рад г. Др. Р. Јосића велики је добитак не само за српску већ и за целокупну православну богословску литературу. Зато овој одличној књизи треба пожелети широку распрострањеност и превођење на друге стране језике.

† *Митрополит Антоније**

---

* Ово је последњи приказ блаженопочившег митр. Антонија, који је написао за књигу Dr P. Јосића пред скору своју смрт, већ на болесничкој постељи, но оставши до последњег тренутка свог живота при пуној свести увек радећи као неуморни загранични воћа своје многострадалне цркве и велики богослов-научник.

Догматика Православне цркве (Православна Филозофија Истине) од протосинђела Д-р Јустина, доцента Богословског факултета. Књига друга. Богочовек и Његово дело (Христологија и Сотериологија). Издање књижарнице Радомира Д. Ћуковића, Београд - Теразије (1935), стр. 1—680. Цена ?. дин.

Врхунац теолошке науке је — догматика. У њој се излажу истине (норме) целокупнога нашега вероваља, темељи свега Богословља. Она је, због тога, круна свега, али управо зато и најтежи научни проблем који се у Богословској науци поставља је догматски.

Изложити све темељне истине вере, на којима она почива и на којима се зида зграда целокупнога нашега религиознога живота — потпуно тачно, прецизно, а опет разумљиво, је вештина, за коју се захтева веома вешт, искусан и мудар мајстор. У њему мора бити спојено највеће и најсвестраније знање са најдубљом истинском вером и способношћу за удубљавање у највеће дубине душе и мисли човекове. Мирне душе се може рећи да је потребно нарочито призвање Божје, да се може правилно изложити све најсветије истине вероваља нашега, да се прође кроз све Сциле и Харидбе богословских наука, мишљења, излагања и вероваља, да се тачно изложи право вероваље а да се не залута с правога пута православних истина. У томе толико тешкоме и огромноме послу потребно је нарочито душевно просветљење и благодат Божја, да се са успехом може свршити тај огромни посао. Онај који се подухвати да систематски изложи све истине нашега вероваља у једном систему, мора познавати све Свето Писмо тако да њиме, тако рећи, дише. А покрај тога, мора познавати други главни извор догматских истина Свето Предање, изложено и сачувано нарочито у светоотачкој огромној литератури и Богослужењу Цркве, да сав тај големи материјал савлада, усвоји и систематски среди и изложи. А то може свладати само нарочито призвани ум, просветљен истинском пламеном вером и љубављу.

Догматика православне цркве није, и не може бити, историја догмата. Догматске истине су вечно живе, због тога се не могу и не смеју излагати историјски. Оне су и данас основе целокупнога нашега вероваља, као и пре 1900 година. О некој историји догма (Dogmengeschichte) не може се, за то, и не сме се, говорити у православној Догматици, јер се догме као опште обавезне истине — имају примати вером, а не разумом, и оне као такве, у својој суштини, немају историје. Како је дошло до дефинитивног формулисања којега догмата у историјском развоју цркве, то се може изложити и излаже се у Историји цркве. У самој Догматици мора се дати и изложити само позитивно вероваље, односно учење, које нам је дано још од самог Божанског Оснивача цркве. Због тога мора отпасти и објашњавање догмата помоћу разума, у дисци-

плини којој је задатак да нам само систематски изложи и даде стварно и истинито веровање и учење цркве. Објашњавање догмата, и покушаји да се схвате разумом, могу се допустити у религиозној филозофији, али не у систему позитивнога учења цркве. У православној Догматици ми морамо добити само изложене истине нашега веровања како их православна црква учи, чува и предаје, а сваки рационализам или схоластика мора отпасти. Такав треба да буде систем Православне Догматике.

У целом православном свету, и његовој Богословској науци, све до нашега доба, ми нисмо имали тако изложен систем догматских истина Православне цркве. Све старије догматике или су настале под утицајем римокатоличких схоластичких система или рационалистичких протестанстких. Тек догматика епископа Силвестра дала нам је нешто ново. Обраћала се главним изворима вере, покрај св. Писма, св. оцима. Али и она занемарује и не излаже учење изложено у Богослужењу цркве, које је свакодневно дисање њезино, док обраћа велику пажњу филозофском, дакле схоластичком, излагању и тумачењу догмата. Тим путем је пошао и српски ученик његов, прота Стеван Веселиновић. Догматика епископа Макарија, опет, дала је збијен систем, држећи се римокатоличког уобичајеног система излагања, уз велико набрајање цитата св. Писма, док се светоотачка литература само спомиње.

Тек Догматика Д-р Јустина даје, први пут у целом православном свету и његовој Богословској науци, учење православне цркве потпуно систематски сређено и изложено онако, како треба да буде. Извори Православне догматике су св. Писмо и св. Предање. Само из њих и на основу њих морао се створити систем православног догматског учења. Др. Јустин (Поповић) први је ударио правилним таким путем. Без обзира на римокатоличку схоластику и протестански рационализам, аутор је у овом другоме делу своје догматике, на основу св. Писма и одредаба васељенских сабора, дао, и изложио, позитивно учење православне цркве, изложено и протумачено св. оцима и целокупним Богослужењем православне цркве, нарочито химнама. Колика је пажња посвећена св. Писму, где су употребљена и набројана сва места која се односе на поједине догмате (да је при томе црквенословенско цитирање, које треба да буде обавезно за теологе, било би још боље), исто толика је пажња посвећена излагању св. отаца, са опширним цитирањем њихових речи, као, опет, и поткрепљавању учења цркве кроз њезино стално Богослужење, цитирањем многобројних стихира и песама. При томе је показано тако огромно, свестрано и дубоко познавање светоотачке литературе, као и безбројних црквених стихира, канона и молитава, да се, већ, само у томе човек мора задивити силноме знању аутора. Може се слободно утврдити да ни једна стихира није остала незапажена и споменута (са цитирањем грчкога оригинала на важнијим местима). А шта то значи

зна сваки који, ма и најмање, познаје огромност црквеног песништва у православној цркви.

Госп. Др. Јустин је ученик нашег највећег досадашњег догматичара поч. Стеве Веселиновића. Утицај његовог учитеља, са предавања, запажа се у задржавању уобичајеног система излагања, некојег дефинисања, и подели материјала, у првим деловима овога другога дела, док се у одељку о Богу Спаситељу мења и та уобичајена схема, и показује највећа оригиналност. Своје дело аутор је разделио већ по опште примљеној и уобичајеној подели догматског материјала, на велики одељак: Бог као Спаситељ, који се, опет, дели на два дела: I. Христологија и II. Сотериологија (Богочовеково дело).

У првом делу (Христологија стр. 4—156) говори нам аутор о самој личности Спаситељевој и то: 1) О тајни Боговлапоћења (стр. 6). 2) О личности Господа Исуса Христа, при чему у томе одељку излаже нам учење да је а) Исус Христос — истинити Бог (26 - 59), б) да је —истинити човек (59 – 85) и в) да је истинити Богочовек (84—101). После тога долази излагање 3) „О начину ипостасног сједињења двеју природа у Господу Исусу Христу“ (101—176) и о „Последицама ипостасног сједињења двеју природа у Господу Исусу Христу (176), што је опет раздељено на 1) „Општење својстава Божанске и човечанске природе у Господу Исусу Христу“ (177—201), 2) „О савршеној светости и безгрешности Господа Исуса Христа“ (112—217), 3) „Обожење човечанске природе Господа Исуса Христа“ (217—219), 4) „Нераздељиво поклоњење Исусу Христу и као Богу и као човеку (219—223). Као пето долазе „Христолошке јереси“ (223—233). На крају говори се 6) „О пресветој Богомајци. Приснодеви Марији Богородици (233—256), као додатак 7) „Кратак преглед и критика римокатоличког учења о непорочном зачећу свете Деве Марије“ (256—261).

Говорећи о једноме од најтежих проблема богословских, о злу, и борби зла и добра, (стр. 3 след.) писац, не упуштајући се у решавање питања о постанку зла, износи нам старање Божанског промисла да зло не победи у свету. Не да је борба равноправних принципа Бога и ђавола, као што је то у парсизму и гностицизму, него само недозвољавање злу, које је уведено грехом у свет, да загосподари потпуно у свету, и ако је овладало целим бићем човековим. Да се човек спасе од зла потребно је било да сам Бог постане прави човек и на тај начин да се човек наново препороди Боговаплоћењем, при чему Спаситељ остаје прави Бог и прави човек т. ј. Богочевек. И ако у власти греха, човечјом властитом вољом, из душе људске ипак није био Бог потиснут тако да је у њој остало само зло, како вели аутор (стр. 3, 8), јер душа као божанско у човеку, и ако замрачена грехом, ипак је морала тежити своме извору. О томе нам сведоче без-

бројни примери старозаветних праведника и сама религиозна свест човекова. Она је била, само, потпуно замрачена грехом. Не можемо се сложити ни са називом „сетни Исус", ни са тврдњом за њега „да се никад смејао није, али су га често виђали где плаче" (стр. 24.). Јер Он, проповедник „радосних вести", који је и „јео и пио", залазио на свадбе, није могао бити мрачан, и намрштен, као што сваки сетан човек тако изгледа. Та најобичнији и најмилији његов поздрав беше χαῖρετε „радујте се"! Потпуно савршен као Бог, морао је бити и потпуно задовољан, а као савршено безгрешан човек са најчистијим срцем, пуним љубави за све, морала му је из пуноће срца долазити радост највећа. Или зар није морао и Он учествовати у радости родитеља којима се враћа жива ћерка или у неизмерном весељу жене удовице кад јој оживљава сина и даје јој га, или неисказаним радостима толиких болних, слепих и невољних, које је Он исцелио и помогао им, када „сав народ радоваше се за његова славна дела" (Лука 13, 17). Он сејач радости и весеља, да сам буде мрачан и тужан и самим тим да замрачује и помућује сваку радост? А у друштву жалосних и озбиљних нема весеља! — О самој личности Христовој, доказивању да је прави Бог и прави човек, целом личношћу својом, делима, животом, науком, писац не скупља досадне цитате, него пише тако великим песничким полетом, да се из сваког ретка чита пламена љубав и вера његова, којом мора и нехотице занети свакога читаоца. У строго научни систем унесено је огромно одушевљење и љубав, па самим тим дело добија још много већу вредност.

Код тумачења трећега стиха стодеветога псалма (грчкословенски текст) тешко се можемо сложити са мишљењем да се израз „денница" односи на самога Христа (стр. 48), када се обично узима да се тиме означава највиши анђео који је после пао, ([Сатана] озбиром на Исај. 14, 12. 15). Јеврејско име Божје је Јахве а не Јехова (стр. 49) које је настало у прошлом веку само погрешним читањем т. зв., „кере перпетуума". Значење грчке речи σάρξ је у првом реду „месо", (исп. превод Д-р Дим. Стефановића „Нов. Завет" Јов. 1, 14) а не „тело" (стр. 64), и тек у неким случајевима може се употребити као σῶμα.

Сам израз „син човечји" није „месијански назив" (стр. 65.) него најобичнији карактеристични израз јеврејског, арамејског и осталих семитских језика, исто тако као на пр. „ben jona" што значи „син голубице" = голуб, и означава у опште човека, припадника, односно потомка, човечје заједнице.

И ако већ у Христологији Др, Јустин долази до једног савршеног начина излагања, да нам, тако рећи, „тајну Богословија веома јасно предаје", у другоме делу своје књиге — Сотериологији (Господ Исус Христос као Спаситељ, стр. 262—

282.) долази до врхунца оригиналнога излагања. Он посматра тајну спасења у вези са 1) Боговаплоћењем („Тајна Боговаплоћења и тајна спасења“, стр. 292—333) и последицом његовом: „Обожењем човечанске природе“ (333—341), затим у вези са 2) „Тајном Спаситељевог крштења“ (341—360). 3) Тајном Спаситељевог преображења (360—367), 4) „Тајном Спаситељевог страдања, крсне смрти“, при чему уједно говори и о а) неопходности Богочовековог спасоносног страдања (367—388), б) искупљењу Богочовеком (388—442) в) Богочовек скида проклетство са рода људскога (442—453), г) Помирење људи са Богом смрћу Богочевека (453—462), д) Оправдање, очишћење и освећење људске природе крвљу Богочовека (462—467), ђ) Богочовекова победа над грехом, смрћу и ђаволом (467—510). После тога се говори о тајни спасења и 5) Тајни Спаситељевог силаска у ад (510—434), 6) о тајни васкрсења (543—594), 7), о тајни вазнесења (594—609), 8) тајни Спаситељевог учења и 9) тајни Спаситељевог делања (664—675).

Појавом Бога у човечјем телу извршена је једна од највиших и највећих тајна у свету. Бог се рађа као човек, — живи на земљи и трпи као и сви други људи, стога и умире — а опет непрестано остаје Бог. Кулминација тога јављања Божанства у човечјем телу — је његово страдање, смрт и васкрсење а самим тим — мирење свега човечанства са Богом и спасавање. То је једна од најузвишенијих тајана целога Богословља, камен темељац целе вере и наде наше; зато сваки богослов, управо, тима питањима мора поклонити највећу пажњу. Правилно излагање спасоноснога рада Богочовека Исуса је улазак у најсветије светиште целога хришћанства. Др. Јустин је и овде показао највеће знање које је спојио са огромном љубављу према Спаситељу Христу. И из те богате ризнице изишло је мајсторско приказивање рада Богочовековог. Како је на пр. мајсторски изражево учење о тајни Спаситељевог страдања, крсне смрти и тајни спасења, при чему се прима и мишљење митрополита Антонија изражено у његовом спису „Догматъ искупленія“ — о максималности страдања у Гетсиманији (стр. 377). Но ипак се показује велика разлика у томе. Док се код митрополита Антонија држи да је извршено дело искупљења у моменту када је Христос у Гетсиманији отстрадао сва страдања људска и препатио све муке људске, дотле се код Др. Јустина правилно повлачи граница, па се вели да је тек крсном смрћу (крвљу Христовом) извршено искупљење одн. спасење и измирење човечанства с Богом (380 даље). Тако и остали одељци дају једну израђену целину састављену из светоотачког учења и Богослужбеног језика, које сваки лајик са највећим уживањем може читати. Приметити се само могу ситнице. Нетачно је мишљење да је крајња сврха свих старозаветних жртава била:

очишћење од греха, помирење с Богом (стр. 393). Старозаветне жртве су, покрај тога, имале и много узвишенију задаћу: да изразе слављење, хвалу, благодарност највишем Бићу то је т. зв. спаљеница (свеспаљна „'ola" жртва која симболише предавање целога човека), жртве мирне „šelamim" (благодарности, заветне, драговољне) (Лев. [III. Мојс.] 1, 2 след. 2, 1 след. 3, 1 след. 6, 1 –24 7, 8. 12. 16. 22, 18. 29. Девт. 33, 10), у којима човек настоји да изрази своју љубав, благодарнсст, хвалу, Господу и у којима се позива за трпезу Господњу. Kapporet, поклопац ковчега завета (Излаз, 25, 17, 37, 6) боље према старословенском „очистилиште" (Римљ. 3,25), него „чистилиште" (421), које се име може бркати са римским кривим учењем о пургаторију — чистилишту.

Код тумачења зашто је Спаситељ пострадао изван града (стр. 432) случајно је превиђено и не спомиње се једно важно место, које се подвлачи и тумачи у посланици Јеврејима (а које аутор цитира: Јевр. 13, 17—22), а које гласи: „јер којих животиња крв уноси поглавар свештенички у светињу за грехе, оних се телеса спаљују ван окола. — За то Исус, да освети народ крвљу својом, изван града пострада" (Јевр. 13, 11—12). Мисли се на жртве за грехе целога народа и свештеничке (Лев. 4, 2 след. 11, 12 след.), што је врло важно за симболичко значење и прасликовање старозаветних жртава, па се на тај начин показало да је Исус права жртва за грехе целога човечанства.

Др. Јустин највеће и најдубље истине и тајне Православља излаже тако јасним језиком да не треба никоме никакве неке богословске претспреме, да уђе у суштину Православља. А опет за свакога богослова (у ширем смислу речи) је управо најскупоценији и најбољи руковођ, тако да се не би, од сада, смео наћи ни један православни богослов, од клирика — студента — до архијереја, којему се покрај Светога Писма не би налазила при руци на столу и Догматика Др. Јустина. Мирне савести можемо рећи да је његова догматика најбоља православна догматика, у целом православном свету, и сретни смо што се то дело појавило управо у српско-православној богословској науци. При томе још нарочито треба истаћи, данас када је познавање класичких језика тако слабо, да он употребљава све изворе у њиховом оригиналном (грчком или латинском) тексту, и све важније ствари цитира у оригиналу покрај превода.

Др. Д. Глумац

УРЕДНИК
Д-р ДИМИТРИЈЕ СТЕФАНОВИЋ
СВ. САВЕ 28

ВЛАСНИК У ИМЕ БОГОСЛОВ. ФАКУЛТЕТА
Д-р ДРАГУТИН АНАСТАСИЈЕВИЋ
ДОСИТЕЈЕВА 7-А

Штампарија „Привредник" Кнез Михаилова 3, Тел. 21-450. Жив. Д. Благојевић